

KUR'AN'I NASIL OKUMALI?(*)

ALİYA İZZETBEGOVİÇ

Çeviren Dr. Rahman ADEM İ

Hayatım boyunca Kur'an'ı defalarca okudum, fakat daha evvel hiç kendime sormamıştım: Kur'anı gerçekten nasıl okumalıdır? Sorunuz beni bununla alakalı düşünmeye sevketti ve işte burada sırasıyla bazı düşüncelerimi sunacağım.

Her şeyden evvel Kur'an'ın bir bütün olduğunu akılda tutmak gerekir. Tek başına alınmış ve metinden ayrılmış hiçbir ayet tam bir hakikat değil, sadece hakikatin bir parçasıdır. Sadece Kur'an bütün ve eksiksiz hakikattir. Ayetleri tek başına zikretmek kaçınılmaz bir durumdur ancak bu sefer hedefin sınırlılığına dikkat etmek gerekir. Bu mozaikteki duruma benzer. Mozaik içindeki küçük kırmızı ya da siyah taş, ancak kompozisyonun tamamında bir anlam kazandırır. Kendi bütünlüklerinden ayrılmış olarak onlar, parçası oldukları resmin görülmesinde çok az ya da hiç katkıda bulunamıyorlar. Açıklamak için bazı örnekler vereceğim.

Kur'an'ın bir ayeti kötülüğe kötülük olarak intikamı farz kılarken (Bakara, 179), başka bir ayet de bağışlamaya davet eder. Veya bir ayet şu şekildedir: "...Allah'ın size helal ettiği temiz şeyleri haram kılmayın." (Maide, 87), başka bir ayet ise şöyle tavsiyede bulunur: "Kendilerini sınamak için, dünya hayatının süsü olarak bol bol geçimlik verdiğimiz kimselere sakın göz dikme" (Taha, 131) vs. Kur'an'ı öylesine okuyan bir kimse, kesinlikle hatalı olarak, burada çelişkilerin söz konusu olduğunu düşünebilir. Aksine bu, Kur'an ve İslâm'ı üstün ve benzersiz kaliteli kılan bir durum, ilk bakışta çelişkili görülen taleplerin sentezi söz konusudur. Açıkça Kur'an, sadece birini değil her ikisini de istemektedir. O sadece ceza değil, bağışlamayı da istemektedir (ve tersini). Aynı şekilde o, sadece bu dünyayı değil, ahireti de istemektedir, asla tek birini değil. Haklı da olsalar her zaman sadece ceza veren kimseler tam Müslüman olmazlar çünkü hiç bağışlamamış olurlar. Fakat her zaman bağışlayan kimseler de, kötülüğü kötülükle def etmemiş olurlar ve Müslüman olmazlar. Müslümanlar sadece her birinin gerçek ölçüsünü bilen kimselerdir.

Ancak ortaya konulan sonuçlar, ayetleri ayrı ayrı okumakla değil, sadece bir bütün olarak Kur'an'dan çıkarmakla mümkündür. Bunun, İslâm'ın tam manasını ve onun mesajının özünü anlamaya doğru yavaş yavaş yükselmemiz için tek bir metot olduğunu düşünüyorum.

Kur'an'ı okumadaki ikinci kural şu olabilir: Belli zaman aralıklara riayet ederek Kur'an'ı her zaman tekrar tekrar okuyun. Bu Kur'an'ın çok katmanlılığı olarak da ifade edilebilecek şeyi keşfetmenin yoludur. Her yeni okuma Kur'an'da yeni bir şeyi keşfeder. Tabii ki Kur'an aynı kalmıştır, fakat değişen bir şey vardır: Siz, sizin şahsi şartlarınız veya yaşadığınız dünya değişmiştir.

* ALİYA İZZETBEGOVİÇ – ÖZGÜRLÜK MÜCADELESİ VE İSLÂMÎ YENİDEN DOĞUŞUN SORUNLARI, Haz: Mahmut Hakkı Akın-Faruk Karaaslan-Ümit Aktaş, Malatya Büyükşehir Yayınları, Mayıs-2016.

İşte bu değişimler daha önce fark etmediğiniz katmanları Kur'an'da keşfetmenize imkan sağlar ve daha evvel üstlerinden fark etmeksizin geçtiğimiz bazı ayetler şimdi ruhunuzda başka türlü yankı bulmaktadırlar. Herkes bunda kendisi ikna olabilir, ben ise burada kendi tecrübelerimden bazılarını sunacağım.

Çok eskilerde, genç bir insan iken Kur'an'ı okuduğumda, özellikle çalışma, mücadele, adaletle alakalı ayetler üzerinde durduğumu biliyorum. O duruma tanıklık eden ve o zamandan kalma, hadiselerden bir şekilde korunmuş ve bunlara benzer ayetlerle dolu olan küçük bir deftercik vardır. Genç iken zulme karşı direniş görevi yükleyen ayetten özellikle çok etkilendiğimi iyi hatırlarım. Yani, Kur'an bir yerinde Müslüman- müminden bahsederken, diğerleri yanında onları şöyle de tarif eder. “Bir haksızlığa uğradıklarında, üstün gelmek için aralarında yardımlaşır.” Bu ayet Şura suresinin 39. ayetidir. Onu her fırsatta severek nasıl naklettiğimi hatırlarım. Ancak bugün, Allah'a, hayatın rölativitesi hatta geçiciliğe, yani eylemden çok derin düşünmeye yönelik ayetler bana daha fazla cazip geliyor. Kısa bir zaman evvel, Allah'ın, geçici olmayan tek gerçek varlık olduğunu ifade eden ayetin, üzerimde çok özel tesir bıraktığını hatırlarım. “Her şey geçicidir, sadece Rabbinin yüzü baki kalacaktır.” Yani, Allah, yıldızlardan evvel de var olan ve onlardan sonra da var olacak olan Kimsedir. O tek gerçek ve tek realitedir. Annem vefat ettiğinde ise, daha acı ruhumda taze iken, şu ayetlerin bulunduğu Kur'an sayfasını severek açardım: “Ey huzur içinde olan can! O, senden, sen de O'ndan hoşnut olarak Rabbine dön! Ey can! İyi kullarımın arasına gir. Cennetime gir.” (Fecr suresinin sonu). Bu ayetler her zaman gözyaşlarımın dökülmesine sebep oluyorsa da, aynı zamanda en iyi şekilde beni teselli de ediyorlardı. O zaman düşünüyordum: Kendi ölü çocuğuna şahit olması takdir edilen bir insanı hangi en iyi teselli sözcükleri ifade edebilir? Yani Kur'an bazen kanun veya cihat çağrısı, bazen ise bu dünyanın kaçınılmaz musibetlere bir tesellidir. Bazı durumlarda birine bazen de diğerine rastlarız.

Bireyin şahsî şartlarına bağlı olan Kur'an'ın bu değişik “katmanlarının” veya tonlarının keşfi tarihsel planda, toplum hayatında da geçerlidir. O zaman Kur'an'ın bazı ayetlerinin özel güncelliğinden bahsederiz. Irkçılığın arttığı yerlerde insanların ortak kökenine ve dolayısıyla da eşitliğine işaret eden ayetler özel öneme sahip olacaklardır. (Mesela Nisa suresinin ilk ayeti). Dinî zorlama ve zulmün yaşadığı yerlerde ise üç kelimelik “...Dinde zorlama yoktur”... (Bakara, 256) açık-seçik kanunu ön plana çıkmak zorundadır. Biz Müslümanlar Kur'an ayetleri arasında herhangi bir ayırım yapmayız fakat yabancıların neredeyse ittifakla öne sürdükleri şey, dinî hoşgörü bakımından zikredilen ayetin Kur'an'ın en yüce ayeti olduğudur. Bu manada değerlendirmeyi uzatmak mümkündür, fakat bu, bu kısa makalenin amaçlarını aşar.

Kur'an'ın okunması söz konusu olduğunda, onun özel bir okuma biçimi olan, yani Arapça orijinalinin okunması hakkında da bir şeyler söylemek gerekir. Bazı insanlar, çoğumuzun manasını anlamadığından ötürü, bu çeşit Kur'an okumasını çok değerli olarak görmüyorlar. Bu düşünceye katılmadığımı ifade etmek zorundayım. Burada, yaşadığım ve asla unutamayaca-

ğım bir hadiseyi hatırlamadan geçemeyeceğim.

Birkaç sene evvel, İslâmî *yeniden doğuş* sorunlarıyla ilgili alakalı olarak düzenlenmiş bir konferansa katılma fırsatını elde ettim. Avrupa'nın büyük bir şehrinde düzenlenen konferansta, çok sayıda meşhur âlim, dini ve diğer İslâmî yenilenmeyle alakalı kendi düşüncelerini sunuyordular. Çalışmalar her gün, meşhur dünya hafızlarından birinin okuduğu Kur'an'ın birkaç ayetin okunmasıyla başlıyor ve sonlandırılıyordu. İnsanların konferans katılımcıların bildirimlerini dikkatle izledikleri halde, yine de kitlenin varlığı (birkaç yüz kişi) hissediliyordu. Bazı kısık sesli konuşmalar, sandalye ve evrak gıcirtısı vb. Fakat hafızın Kur'an okumasını başlattığında, her şey yavaş yavaş sakinleşir ve birkaç saniye sonra tam bir sessizlik hâkim olurdu. Okuma esnasında hafızın yaptığı duraklamalarda, başka hiçbir şey duyulmazdı, adeta hiç kimse nefes bile almıyor gibiydi. Bu öyle bir sessizlikti ki insanlar kalplerinin düzgün vuruşlarını duyabiliyorlardı. Bu kaliteli hafızın ağzındaki Kur'an, bazen sessiz ve sakin, bazen ise sizi alıp götürecekmış gibi gürültülü şelaleye dönüşen akan bir nehre benziyordu. Bu tecrübenin zirvesi, hafızın ayrılık anısına bizi onurlandırmaya karar verdiğinde, konferansın son gününde yaşandı. Bu defa o, uyum ve güzelliğiyle meşhur olan Rahman suresini okudu. Bu tesiri tasvir etmemin mümkün olmadığını düşünüyorum. Bu surenin manasını (nakarat gibi sürekli tekrar edilen ayetler hariç) bilmiyordum, ancak ben ve diğer insanların tamamıyla anladığımızı zannediyordum. Bu okumaların sonrasında her defa ben kendimi diğerlerine ölçüsüz bir biçimde daha yakın hissediyordum ve bütün bu insanların birbirlerine şöyle demek istediklerini zannediyordum: Hepimizin kardeş olduğumuzu görmüyor musunuz?

Bu hadiseden sonra, Kur'an'ın orijinal biçiminin beraberce okunması veya dinlenmesi sorusunun değerini bir daha asla sorgulayamam. Bütün gerçek Müslümanlar şöyle ya da böyle Kur'an'ı anlıyorlar.

Bu kısa sunumu, Kur'an okunmasının, bilinen ve bilinmeyen ülkelere yolculuk yapmak gibi olduğu düşüncesiyle noktalamak istiyorum. İki insan aynı yoldan geçer, fakat birinin tecrübe ve tesirlerle dolu olarak, diğeri de sanki gözleri kapalı gibiymiş döner. Bu durum, geçtikleri şehir ve manzaralara bağlı değil, onlara bağlıdır. Herkes Kur'an'da kendisinin değeri kadarını bulacaktır.

(Mayıs, 1977)